

Gondolatok.

Felső-Zsuk, 1899. mart. 16.

Midőn barátságot kötsz valakivel, ne azt nézd benne, nagy-e a vagyona, fényes-e az állása vagy születése? csak azt, hogy jelleme, élete kifogástalan legyen és hogy teljes megbízhatósága és nemes gondolkodása mellett a rokonszenv és becsülés, ezek magukban vezessék körödbe. A gazdag, hatalmas barátok gyakran elmenekülnek, ha nyomorba jutsz, nehogy véletlenül a világ meglásson téged, kit megviselt az élet, mint kapaszkodsz ruháik szélébe és ezért őt kigunyolja; míg az igaz, jellemes barát ép akkor keres fel, midőn bajban vagy és szükséged van támogatásra. A barátság olyan, mint a vihar madár, mely verőfényes időben, midőn szép, sima a tenger felülete, magas sziklák odúiba huzza meg magát; csak ha megmozdul a természet és a vihar magasra korbácsolja fel a hullámokat, jelenik meg s szeli át visító hanggal a felvert gőz- és párafelhőket — az ő élete működésének terét. Szól: Im eljöttem segítségedre! Vagy mint a Szent-János bogár, mely csak a nyári est sötétjében világít, míg nappal észre sem veheted.

*

1899. martius 27.

Egy apának aggodalmai. Fáradt vagyok. Testben, lélekben kelletlen állapot, mely a változást várja és azt nem találva, önmagát emészti, marja, mint megsebzett állat, mely kinjában sajgó sebet rágja.

Nem olyan, mint berkek hűvös árnya vagy a csörgedező patak, mely mindenkit hív pihenőre, egy pár szóra, enyelgőre. Bú, gond a maga gödrét ássa. Kit magával ránt, hiába törekszik felszínre jutni, valami ólomsúlylyal vonzza lefelé, mélyre, míg lelke kívánczik fel a világosságra.

Megbomlott egyensúly, hol van megállapodásod? Kit, mit vársz, hogy vízszintesen álljon a mérleg, mire való az újabb zökkenés, melylyel az egyik kart magad után vonod? midőn cél, törekvés lenne talán, hogy a napok árja csendesen folyjon le a nagy Élet-Oceánba?

Igy tépelődik és nyugtot nem talál az ész, mint fáradt madár, melyet vándorutjában elkap a vihar, szélvész.

Hol a megnyugovás, hol, merre? A nagy sötétben a világító pont, mely az eltévelyedettet onnan kivezesse?

Hiába, hiába! Gondomat magamba zárva elvonulok, mint csiga a héjjába.

A fiam nagy betegen fekszik. Egy kevéssel talán jobban volt, midőn elhagyám, de ki tudja, most hogy van és meddig tart a javulás? Én itt és ő a távolban. Ott bármi történhetik. A kilométerek, hogy nekem hirt adjanak, egymást fel nem keresik.

Az éjjel keveset aludtam. Izgatott, zavart valék. S míg ágyamban nyugtalanul hánykódtam, csak egy gond, aggodalom bánta, hogy ő hogy van, hogy lehet megint?

Az álom csendes tanyák óre. Hol bút, szomorúságot lát, elvonul tőle, vig pajtások nevető körébe.

Az óramutatója a perczeket lassan, meggondolva járja, s míg a gond hosszú fekete fátylát élénk kitarja, átsiklik szemünk rajt és remegve látjuk, nincs itt gyógyir, menhely számunkra, bánatunkra.

Midőn később a reggel megtelepszik ágyam végére, borzas fejével és fanyar képpel, bennem jó társra talál: ki elhallgatom, a mint elmondja a sok kellemetlent, mit hozott másokra, vagy látott amannál e nap kezdetével.

Mondom magamban: Ugy-e, ugy?

Gondolatom elszáll messze . . . és egykedvűen nézem, hogy egy pók a szoba egyik közeli falán a hálóját járja-mászsza . . .

*

1899. martius 28

Az apának reményei. Jó híreket vevék. A fiam láza apadott és kedélyem hévmérője, mely a zéruson állott, felszökkent erre a remény lépcsőjére. Így váltakozik az életben az elcsüggedés a bizalomra épített hittel, a mindent rossz színben mutató sötétség a megifjodott világossággal. Elvonult a vihar, csak a dörgés moráját hallom még. És midőn hálás szívvel köszönetet mondok a jó Istennek, kérem, Uram, ne hozd vissza! A megpróbáltatások utja rögös, fájdalmat okoz annak, ki rajta jár. Az ember ereje kicsiny, nincs türelme, mondom és gondolom.

A szenvedések ára — égi jutalom.

Tehát csendesedj meg szív! Te elkényeztetett gyermek, ki csak a kellemetést, az édest szereted.

*

1899. martius 31.

Ma van nagypéntek, az összes kereszténységnek gyásznapja, mely évenként eszünkbe juttatja, hogy a mai napon mult ki a keresztfán a legnemesebb élő lény. Példát mutatott az emberiségnek nemcsak az áldozat nagysága által, midőn életét adá oda tanításaiért, hanem a megbocsájtás által is, midőn kéri Istent, bocsásson meg az őt bántalmazóknak, a felizgatott népnek, mely vad dühében vérét szomjazá, mert nem tudják, mit cselekesznek. Mily lélekemelő és mégis elszomorító jelen-ség, mely megujul lelkünkben, a hányszor azt emlékezetünk gondolatvilága felkeresi. Meghalni egy eszméért és megbocsájtani azoknak, kik azt okozták! Ezt csak egy Krisztus teheté, egy magasztos, ideális lény, milyen csak egy született. Elszomorító és egyszersmind megdöbbenő tanúsága az életben azon ténynek, hogy a jó, a nemes, érvényesüléséhez gyakran megkívánja feláldozását annak, ki azt cselekszi, a tűzhöz hasonlóan, mely felemésztí az anyagokat, melyek őt táplálják.

Mint egy hatalmas vizáradatot, mely folyásában egyszerre eltűnik, mintha a föld nyelné el, ilyennek képzeli az ember Jézusnak a méltatlan megtámadtatására testi fájdalmak által okozott felindulását, melyet tiszta lelkiösméretének egy szava lecsendesít és feledve az igazságtalanságot, méltatlanságot, a megbocsájtást, a rossznak feledését hirdeti. Fenséges tragoedia, melynek árnyát csak a legutóbbi századok fejleménye és társadalmi rendje oszlatja el valamennyire.

S vajjon a golgothai gyász után annyi évvel, — mely roppant idő elégsége lehetett az az által megindított eszmék kiforrására — van-e fogékony-ság az emberekben a nemes, az igazság, a keresztényi jó-ság iránt, melyekért a nagy áldozat hozatott? Erre gondoljunk, hibáink és nagy gyengeségünk érzetében megalázkodva mindnyáján e szent napon.

*

1899 april 2.

Jézus feltámadásának emlékére ünnepli a kereszténység húsvétot. Midőn az urvacsorában emlékét felidézi, tetteinek, nemes érzéseinek kíván részese lenni. E magunkba szálló gondolat nélkül üres czere-moniává lesz e magasztos emlék és nem vagyunk olyan keresztények, milyenekké akarta tenni tanítványait Krisztus. Oldjuk le saruinkat, lépünk be a jó cselekedeteknek megszentelt csarnokába. Hagyjuk az ajtón kívül a mi bennünk önös, nemtelen és lelkünkben gloriától övezetten meglátjuk Krisztust, a mint áldását osztja ránk az ő szeretett, megtért tanítványaira. Ha hozzá hasonlók törekedünk lenni életünkben: ebben van az ő emlékének igaz dicsőítése.

Hadd törjön át elfásult sziveinken a vallásos töredelmesség, a rosszból megtérés komoly szándéka és ezzel együtt bevonul mi hozzánk a lelki nyugalom és a keresztyéni szeretet.

*

899 april 3.

A ki mindig jó tettekről beszél és titokban annak ellenkezőjét teszi, vigyázzon, mert e turpisságán könnyen rajta veszt. Úgy jár, mint a hölgy, kit a természet bölcsőjében nem áldván meg szépséggel, e hiányok pótlására a festék takaró lepléhez folyamodik. Jön egy szembe fuvó eső az utcán, vagy egy nem várt felhevülés a társas körben és a felvett szépség eltűnik az arezról. Lefoly. Szint ád ott, a hol nem kellene: a karokon, a pihegő keblen és az azokat környező patyolatfehér csipkefodrokon. S ezzel immár vége a bájnak, az olvadó pillantásoknak. Az már hiába, csakugyan úgy van: a kölesön vett ruha nem simul a testhez, és ezt annál hamarább észreveszik az emberek, mert előre felhívta reá a figyelmet. Tehát, ha jót hirdetsz, jót is cselekedj.

*

1899. apr . 4

Vajjon a ki azt mondotta: jó tettek után jót várj, meggondolta-e, hogy az életben mily gyakran ép ez nem válik be? Hányszor lesznek ép azok, kiket szívünkön szeretettel melengeténk, ellenségünkké. Az áruló Judás kezén képzeletében már ott égett az ártatlan Jézus kiomló vére, de azért őt mégis elvádoló. És hány ilyen Judás van mostan is közöttünk, kik midőn a legkellemesebb hangon hajtogatják, hogy mily jó embereink, nem bánának, ha többet nem lépnek át házuk küszöbét. Keserves csalódás arra, ki rózsát vél ültetni gondos kézzel, ha látja, hogy annak helyén bogánccs verte fel magát. De azért népesítsük be bizalommal életünk kertjét rózsákkal, ha csak egynéhány fogamzik is meg közülök, azok szemlélete és kellemes illata elfeledtetni velünk sok csalódásainknak keservét, felszarítja nem egy bánatunk könnyét.

*

1899. april 22.

Folytonos, meg nem szakított boldogság nincs az életben. Vanak boldogsági ciklusok, mikor az ember tökéletesen elégedett, nincsenek kívánságai. Minél hosszabbak a boldogságnak ez időtartamai és mentől gyakrabban ismétlődnek azok, annál boldogabbak vagyunk. Midőn eltelt egyik, aggódva nézünk utánna, mintha félkarunkat nem találónk helyén és kérdjük magunkban: vajjon mikor térnek vissza a

kedves órák, édes emlékek elszállott percei? De hogy hiányát érezzük, kell, hogy nélkülözzük azt, mi lelkünknek oly kedves volt. Ugy vagyunk vele, mint a vízzel. Szomjúságot kell éreznünk: lelki szomjúságot.

*

„A halottakról vagy jót, vagy semmit se mondj“, mint a latin példabeszéd mondja.

Igaz! Eleget szólták őket, eleget rágódtak rajtuk az életben. Illő, hogy legalább a halálban hagyják nyugodni.

Különb en mindig nemtelen dolog olyanokat támadni, kik magukat megvédeni nem képesek.

De ezt gyakran elfelejtik az emberek és midőn már térden felül gázolnak a sárban, veszik észre, hogy ők is sárosak lettek. Nem árt nekik. Máskor óvatosabbak és gyöngédebbek lesznek.

*

Különösök az emberek. Némelytől mindent kívánnak, mástól semmit, vagy nagyon keveset arra, hogy meg legyenek elégedve. A ki önként nyújtja kezét adakozásnál, közügyben való résztvételnél, attól azt kívánnák, hogy már nyakát is ajánlja fel, különben az egészszet, mit addig tett, csekélységnek minősítik. Midőn mások előtt, ha van állásuk és pénzük bőven, meghajolnak és szólnak alázattal, a bámulat hangján: Üdvözlégy óh nagy ember, ki mindenben oly sikerrel, oly nagyszerűen működöl! bár az áldozathozatalnál begombolóznak, midőn tőlük kérnek, zsebükben felejtik kezüket. A közügyekben részvétük is nem hozzájuk illő és abban elért sikereik csekélyek, tekintve társadalmi helyzetüket és a követelményeket, melyeket az, már előre, leköt a maga részére. Mi a fáklyától nagyobb világot kívánunk, mint a szerény kis gyertyától. Nemde?

De azért mindig akadnak emberek, a körületekintők táborából, kik csak a Mammon oltárán áldoznak és kik előtt nincsen nagyobb, mint az állás, csak az állás.

Legyenek boldogok. Ne zavarjuk őket cultusukban. Ugyis hiába való. Mert azoknak, kik a mécs pislogásánál felkiáltanak: Nézzétek, mily gyönyörűen süt a nap! a kis gyíknak reámondják, hogy egy nagy, féltelmes krokodilus -- azoknak ok nélkül beszélsz.

BÁRÓ PETRICHEVICH-HORVÁTH KÁLMÁN.

KÜLÖNFÉLÉK.

Van Ness. Nevére hollandiai, tényleg amerikai. Unitárius lelkész Bostonból, a „Second Church“ papja. Egyike azoknak, kik az amerikai vérmérséklet és szellemnek, mely az angol és a francia között áll, példányképviselői. És egyike azoknak a jeles és jól fizetett papoknak, kik időszakonként az Uj-Világból a történelmi emlékekben gazdagabb Európába szoktak kirándulásokat tenni, s kik közül többen minket is szerencséltetnek látogatásukkal. Ily uton van most Van Ness úr is. Most másodszer jött a régi világrészbe, honnan ősei kiszármaztak. Juliusban szerencséltetett minket is. Megbámulta a magyarok szép fővárosát, Budapestet, s aztán Chester bpesti amerikai consullal Kolozsvárra jött, hogy lássa a legrégebb unitárius egyházat. De Van Ness idejövetelének célja nem csupán ez volt. Jött, hogy inspiratiót nyerjen a magyar unitáriusok küzdelme, kitartása és hűsége által megszentelt helyen és jött, hogy inspiratiót adjon az Uj Világ unitariussáivai való szorosabb érdekközösségben. Jött, hogy a magyar unitarius testvéreket lássa és hogy egyszersmind rábeszélje, hogy ők is lássák az amerikaiakat, az unitariusoknak jövő évben Bostonban tartandó Nemzetközi Congressusán. És jött azért is, hogy a magyar unitárius egyháznak értésül adja, hogy az amerikaiak bármikor készséggel fogadnak és ellátnak egy magyar tanulót a Harvard-egyetemen, hogy ifjuságunk előtt egy kilátást nyisson meg, mely nagyszerű és lelkesítő. Ily dolgokban fáradoz hitrokonunk, mire az amerikai unitarius társulattól megbízása van.

Van Ness úr itt a legmelegebb fogadtatásban részesült. Főt. Ferencz József püspök úr az ő tiszteletére házánál nagy ebédet adott. Van Ness tőlünk Oroszországba ment át, hogy meglátogassa gróf Tolstoit, kit először ezelőtt tíz évvel keresett föl és hogy megismerje az Oroszországban keletkezett szabadelvűbb vallásfelekezeteket.

Rokonszenyünk és jó kívánataink kísérik s hisszük, hogy fáradozásának meg is lesznek az eredményei, s azok közt a mi szemünkben reánk nézve az egyik legkívánatosabb eredmény: egy magyar tanuló a szabad Amerika földén, a Harvard-egyetemen, ha nem éppen most, de mégis nem sokára.

Kőváry László, kitünő történelemírónk betöltötte a 80-ik évét s a 9-ik tíz ormára lépett. Már 1848. előtt hirneves író volt s azután mind emelkedett. Sok művet írt, értékes alapvető műveket, melyek közül eddig legnagyobb munkája: „Erdély története“. Részesse volt a forradalomnak s megírta annak is a történetét. És mindent, a mit írt,